

PATRIMONIUL ÎN DREPTUL MEDIULUI. O VICTORIE SAU UN EȘEC?

¹ Zinaida LUPAȘCU, ORCID ID: 0000-0003-3867-197X

² Tatiana STAHI, ORCID ID: 0000-0001-9120-4006

¹ *Technical University of Moldova, 168, Ștefan cel Mare bd., Chișinău, Republic of Moldova*

² *State Agrarian University of Moldova, 42, Mircești, Chișinău, Republic of Moldova*

[¹lupascuzinaida135@gmail.com](mailto:lupascuzinaida135@gmail.com)

[²tstahi@mail.ru](mailto:tstahi@mail.ru)

Summary. The research briefly presents the emergence and globalization of the concept of natural heritage, while analyzing the reasons why it does not enjoy a proper legal form. In the article we will analyze this environmental heritage from the perspective of the traditional features and elements of this legal institution, obviously adapted to the specifics of the environmental law branch.

The researched topic is a current one, despite the existence of radical opinions regarding the concept of environmental heritage. We consider that we are able to state that, despite its imperfections, patrimonial as it is presented in the theory of private law, has all the data to be able to be used, adapted and introduced within a branch of law with certain specific particularities, to fulfill very close functions in terms of form and content.

Cuvinte cheie: *patrimoniu, patrimoniu natural, patrimoniul în dreptul mediului, patrimoniu comun al umanității, mediu, bunuri comune.*

1. Introducere

Analiza unui concept juridic fundamental, de o mare complexitate, precum cel de *patrimoniu*, implică, cu prioritate, cunoașterea condițiilor și proceselor prin care acesta a luat ființă, s-a format, s-a dezvoltat și, nu în ultimul rând, a modalității prin care s-a impus și a fost acceptat de majoritatea sistemelor juridice, fie ele antice, moderne sau contemporane [1, p. 228].

De-a lungul timpului, doctrina juridică a formulat mai multe ipoteze științifice asupra conceptului de patrimoniu, din dorința de a formula o teorie, pe de o parte cât mai completă și mai unitară, iar pe de altă parte, cât mai apropiată de necesitățile practice. Abia în epoca modernă, respectiv în secolul al XIX-lea, o asemenea teorie a început să fie dezvoltată și, odată cu necesitățile tot mai pregnante ale societății, s-au constituit ceea ce putem numi astăzi bazele științifice ale teoriei patrimoniului.

2. Metode și materiale utilizate

Studiul efectuat a avut la bază cercetarea doctrinei naționale și internaționale în domeniul patrimoniului în dreptul medului. Pentru fundamentarea cercetării propuse, s-a utilizat, în principal următoarele metode de cercetare: *metoda cantitativă*, cu ajutorul căreia am adunat, stocat și interpretat informațiile extrase din doctrina internă, dar și cele aparținând doctrinei și jurisprudenței internaționale în materie; *metoda științifică*, pentru prelucrarea logico-juridică a datelor obținute prin metoda descrisă anterior, identificând problemele existente la momentul actual în legislația, jurisprudența și doctrina națională și internațională; *metoda logică* (analiza deductivă, inductivă, generalizarea – pentru examinarea și interpretarea cadrului legal și a materialului doctrinar); un accent aparte punând-se pe utilizarea *metodei empirice*.

3. Rezultatele obținute și discuții

Patrimoniul, instituție de bază a teoriei dreptului civil, s-a bucurat de o abordare teoretică complexă și de o reglementare pe măsură în majoritatea sistemelor de drept, odată cu adoptarea și aplicarea Codului civil napoleonian, din anul 1804. Bazat pe un concept existent în dreptul privat roman încă din antichitate, o idee, în opinia autorului A. Duțu, încă primitivă și puțin dezvoltată de către doctrina de specialitate a epocii, acesta a devenit un important element al oricărui sistem socio-juridico-economic bazat pe proprietatea privată și transmisiunea liberă a bunurilor [2, p. 151].

Conceput inițial ca un instrument pur tehnic, folosit pentru a transmite averea (totalitatea bunurilor) unei persoane decedate către succesorii săi, mai bine zis, mijlocul de conservare a proprietății în cadrul aceleiași familii sau grup restrâns de persoane, *patrimoniul* s-a transformat în expresia juridică a capacității persoanei de a stăpâni anumite bunuri și de a-și asuma anumite obligații, astfel asumându-și

capacitatea și competența de a participa activ la un sistem complex de raporturi juridice.

Cele mai vechi conceptualizări teoretice, în această privință, se datorează doctrinarilor germani, respectiv, francezi Karl S. Zachariae, Charles Aubry și Fr. Charles Rau, care în urma studiului Codului civil francez, raportat la vechile reglementări europene, au ajuns la concluzia că „*patrimoniul, în cea mai înaltă expresie a sa, este chiar personalitatea omului, în raporturile sale cu lucrurile exterioare*„ și, așadar, „*ideea de patrimoniu rezultă direct din cea de personalitate*”. [3, p.198-199]. Această perspectivă asupra conceptului de patrimoniu a primit denumirea de „teoria personalistă”, datorită faptului că a pus accentul pe această legătură strânsă dintre persoană, ca subiect de drept, și patrimoniul acestuia.

Această teorie a fost criticată în literatura juridică de specialitate. Astfel, este de precizat că orice persoană poate avea un patrimoniu, dar nu ca emanație a personalității, ci pentru că orice persoană va avea un minim de bunuri și, în mod potențial, poate dobândi drepturi și obligații, deci poate mări sau micșora activul sau pasivul. Persoanele au un patrimoniu, nu ca atribut al personalității, ci datorită faptului că acesta este un ansamblu de drepturi și obligații care nu pot să aparțină decât persoanei [4, p.10].

Către finele sec. XIX, în condițiile revoluției industriale, s-a asistat la o concentrare a capitalului. Începe să se creeze, în acele condiții, o breșă în teoria personalistă a patrimoniului, deoarece regula indivizibilității patrimoniului și caracterul unitar al patrimoniului erau în contradicție cu nevoile economico-sociale.

În acele condiții economice, teoria patrimoniului-personalitate a început să fie o frână în calea circulației libere a capitalului. Pentru acest motiv, în dreptul francez, au început să fie consultate diverse procedee, pe baza cărora să se ocolească principiul indivizibilității patrimoniului.

O nouă teorie a patrimoniului apare spre finele secolului XIX-lea, mai întâi în Germania concepută de juriștii Brinz și Bekker, apoi preluată în Franța, prin intermediul lui Saleilles. Și în alte țări apare *teoria patrimoniului-scop*, denumită și *teoria patrimoniului de afecțiune*.

Această teorie a venit în sprijinul realităților economice ale economiei de piață. Astfel, doctrina germană a introdus, în cadrul științei dreptului civil, două concepte noi:

*patrimoniul-scop (*Zweckvermögen*) și

*patrimoniul separat (*Sandervermögen*).

Se admite ca patrimoniul unei persoane să fie constituit din mai multe proprietăți, fiecare cu destinația sa proprie, în funcție de profilul activităților desfășurate de acea persoană, respectiv proprietate ce constituie - *un patrimoniu general* și unul sau mai multe proprietăți ce constituie - *patrimoniu special*. Teoria dată, prezentând unele însușiri mai avansate cu privire la fundamentul juridic al patrimoniului, a fost supusă criticii, considerându-se că, nu se poate ignora existența persoanei ca subiect de drept [4, p.111].

Și totuși, dintre aceste două mari teorii a triumfat, în cele din urmă, o soluție de compromis, o nouă teorie conform căreia, deși titularul deține un singur patrimoniu, în cadrul acestuia se pot delimita mase patrimoniale distincte, fiecare având o destinație proprie. Această teorie „mixtă” după cum a fost denumită în doctrina de specialitate, a fost considerată ca fiind cea mai utilă și mai benefică circuitului civil și practicii judece, în ansamblul său, cel puțin la nivelul epocii în care a fost formulată, anume sfârșitul sec. XIX-lea începutul sec. XX.

Dacă este să facem o concordanță între patrimoniu din dreptul civil și patrimoniu în dreptul mediului, putem deduce că, consacrat în ordinea juridică internă și internațională, conceptul de patrimoniu comun este recunoscut și acceptat în prezent, la nivel general, ca fiind forma sub care se regăsește noțiunea de patrimoniu în domeniul de aplicare al dreptului mediu.

Marea majoritate a studiilor în materie dedicate acestui subiect consideră că acest fenomen a luat naștere odată cu activitățile convenției asupra dreptului mării la sfârșitul anilor 1960. Încă de la începutul anilor 1970, perioadă în care se atestă și începuturile dreptului mediului, ca ramură de drept de sine stătătoare, conceptul de patrimoniu comun a fost consacrat prin numeroase documente cu caracter juridic dar și numeroase studii academice. Cele mai multe dintre acestea recunosc bogăția juridico-semantică potențială a acestui concept, dar subliniază, și oarecum paradoxal și firesc în același timp, lipsa sa gravă de precizie și de efectivitate juridică [5, p.100].

În acest demers vom utiliza o terminologie care considerăm că este oportună de a o utiliza în acest context și anume „*patrimoniu de mediu*”, ceva mai îngust decât „patrimoniu comun” (nu este vorba, deci în acest context de un patrimoniu a tradițiilor istorice sau monumentele istorice înscrise în lista patrimoniului mondial a UNESCO).

Dacă se acceptă transpunerea, într-o manieră cât mai simplă a accepțiunii privatiste a conceptului de patrimoniu în domeniul dreptului mediului, patrimoniul specific acestei ramuri de drept ar putea fi definit ca fiind *ansamblul bunurilor naturale și al obligațiilor relative la acestea, care se împart între mai multe persoane titulare* (sau, mai degrabă, „co-titulare”) *ale acestui patrimoniu* [6, p.5].

În Constituția Franței se regăsește prevederea unde este stipulat că: „*mediul este patrimoniul comun al ființelor umane*”. Această normă ne permite să conchidem, că fiecare persoană este un fel de co-titular al mediului în care trăiește și, în aceste condiții, are și anumite obligații în privința acestuia.

În ciuda entuziasmului cu care a fost adoptată noțiunea de „*patrimoniu natural*” în cadrul documentelor juridice internaționale și interne, cu greu putem extrage, din conținutul lor, o definiție veritabilă a acestui concept, a cărei juridicitate este pusă încă la îndoială. Suntem nevoiți să recurgem, în aceste condiții, la un *Dicționar al protecției naturii* [7, p.346-347], care explică noțiunea de „patrimoniu natural”, raportându-l la biodiversitate. Astfel, găsim că patrimoniul natural „*reunește ansamblul bogățiilor și resurselor de mediu (habitate, obiecte geologice, diversitatea genetică, speciile de floră și de faună, peisajele etc.)*”, și mai ales la responsabilitatea generațiilor actuale de a o transmite generațiilor viitoare. Mai mult ca atât, în art. 21 al *Declarației Conferinței Națiunilor Unite asupra Mediului, adoptat la Stockholm la 16 noiembrie 1972*, se arată că, patrimoniul natural este definit ca fiind „*ansamblul monumentelor naturale constituite din formațiuni fizice sau biologice, sau prin grupări ale unor asemenea formațiuni, care au o valoare universală excepțională, din punct de vedere estetic sau științific; formațiunile geologice sau fizico-geografice și zonele strict delimitate ce constituie habitatul speciilor de plante și animale amenințate, care au o valoare excepțională universal-acceptată, din punct de vedere științific; siturile naturale sau zonele naturale strict delimitate care au o valoare excepțională, universală, din punct de vedere științific, al regimului de conservare și al frumuseții naturale.*”

Interesant este faptul că definiția „patrimoniului natural” a fost formulată în anul 1972, epocă în care pericolul efectelor nocive ale activităților umane asupra naturii nu era atât de semnificativ precum este în prezent, astfel încât o raportare exclusivă la elementele naturii ce

necesită un regim special de ocrotire, grație rarității și vulnerabilității lor este, oarecum justificată din rațiuni istorice.

Autorul A. Duțu, apreciază că avem de-a face cu două tipuri de „patrimonii” distincte, între care să existe un raport de la parte la întreg.

Astfel, *în primul rând*, avem un patrimoniu natural așa cum este definit prin Convenția din 1972, care se feriră la elementele naturii cu un statut special, datorat mai ales caracterului lor de raritate și/sau de vulnerabilitate.

În al doilea rând, avem un patrimoniu „de mediu” sau „environmental”, care să includă, pe lângă acest patrimoniu cu caracter particular, tot ceea ce înseamnă „mediu” sau „natură”, în sensul cel mai larg al acestor noțiuni, elemente a căror importanță nu este dată de caracterul de raritate sau de vulnerabilitate, ci de poziția lor pe care o au în cadrul ecosistemului planetar.

Și aceasta în condițiile în care, așa cum ultimele date științifice ne arată, alterarea oricărui element al mediului, oricât de nesemnificativ, ar duce la urmări însemnate, poate chiar catastrofale, pentru întreg cadrul de existență a vieții pe Terra [2, p. 162].

Conceptul de patrimoniu natural apare pentru prima dată în mod explicit în discursul raportorului M. Faure în fața senatului: *„este una dintre cele mai nobile și cele mai importante atribuții ale Statului, pe care acesta o conferă dreptului și îi impune obligația de a asigura, în calitate de legiuitor, conservarea patrimoniului sub toate formele sale. Or, elementele constitutive ale acestui patrimoniu comun nu sunt numai tradițiile sau creațiile intelectuale, instituțiile sau legile, ci și siturile pitorești și monumentele naturii care dau unor regiuni un caracter impresionant, de o adevărată frumusețe”*.

După cel de al doilea război mondial, interesul în privința conceptului de patrimoniu natural comun a redobândit interes, în special în urma primelor conferințe care a avut loc la Brunnen, Elveția în 1947, reprezentanții ai 24 de țări au hotărât crearea *Uniunii Internaționale pentru Protejarea naturii*, cunoscută astăzi drept *Uniunea Internațională pentru Conservarea Naturii (UICN)*, care au ca teme aspecte referitoare la managementul resurselor naturale.

Primele convenții internaționale adoptate în acest domeniu nu recunoșteau însă, în mod direct, existența unui asemenea concept, limitându-se la a vorbi de un patrimoniu comun referitor la domeniul cultural. Extinderea unui asemenea concept asupra elementelor naturii,

printr-o convenție internațională, a fost inițial, numai sugerată în anul 1967 de către Arvid Pardo, ambasadorul Maltei pe lângă ONU, având ca obiect dreptul mării și anume în privința regimului viitor al fundurilor și subsolurilor mărilor și oceanelor, obiectivul pe termen lung, fiind de a crea un organism special având competențe necesare pentru a administra oceanele fundul oceanelor dincolo de limitele jurisdicțiilor naționale în interesul întregii umanități, și ca prim pas a fost propunerea ca fundul mărilor să constituie patrimoniul comun al umanității care trebuie utilizat și exploatat exclusiv în scopuri pașnice și în beneficiul exclusiv al umanității în ansamblul său [5, p. 114-115].

Această propunere, a dus doar la adoptarea, la 17 decembrie 1970, a unei simple rezoluții a Adunării Generale a Națiunilor Unite, în pregătirea convenției asupra dreptului mării. A fost nevoie de adoptarea *Convenției de la Montego Bay, în anul 1982*, pentru a se recunoaște faptul că fundul mărilor și oceanelor pot fi considerate ca aparținând patrimoniului comun al umanității.

Între timp, *Declarația Conferinței națiunilor Unite asupra mediului din 16 iunie 1972* – cunoscută și ca Declarația de la Stockholm preluase deja conceptul de *patrimoniu natural comun*. Astfel, principiile 2-7 ale Declarației, ce cuprind conținutul propriu zis al documentului, proclamă că resursele naturale ale Globului nu sunt numai petrolul și mineralele, ci și aerul, apa, solul, fauna, flora, precum și eșantioanele reprezentative ale ecosistemelor naturale. Prin urmare, acestea trebuie prezervate pentru interesul generațiilor prezente și viitoare. Mai mult ca atât, se prevedea în mod expres, faptul că omul are o responsabilitate specială în salvarea patrimoniului de mediu.

Ulterior, *Convenția UNESCO asupra patrimoniului mondial din 16 noiembrie 1972* a dat, pentru prima dată, valoare juridică acestui concept, prevăzând că „anumite bunuri ale patrimoniului cultural și natural prezintă un interes excepțional care necesită conservarea lor în calitate de element al patrimoniului mondial al întregii umanități”.

Aceste două instrumente pot fi considerate drept punctul de plecare al recunoașterii conceptului de patrimoniu natural comun într-un număr semnificativ de ordini juridice naționale și internaționale.

În privința naturii juridice a răspunderii pentru prejudiciile asupra mediului, s-a afirmat că aceasta deopotrivă poate fi preventivă și reparatorie, deci are o *natură juridică mixtă*, de drept administrativ și de drept civil, fiind totodată distinctă de răspunderea civilă tradițională, dar

și de răspunderea administrativă propriu-zisă. Adepții teoriei naturii juridice mixte a răspunderii pentru prejudiciile asupra mediului, împărtășesc opinia, conform căreia suntem în prezența unei răspunderi de drept a mediului.

Există și autori [8, p. 69-80; 9, p. 397] care contestă astfel teoria configurării unei răspunderi de drept a mediului.

Considerăm importantă existența răspunderii patrimoniale pentru daunele ecologice, indiferent de faptul dacă se recunoaște sau nu, la nivel doctrinar, ca o răspundere de dreptul mediului distinctă de cea civilă.

Sușținem și opinia autorului I. Trofimov[10, p.16-18] în ceea ce privește prezența unor particularități specifice a răspunderii patrimoniale în dreptul mediului. Autorul își argumentează ipoteza inaplicabilității tuturor regulilor de drept civil pentru daunele de mediu și, deasemenea, prezintă unele particularități esențiale ale răspunderii patrimoniale în dreptul mediului.

Dauna de mediu [10, p.49] este definită în literatura de specialitate controversat. Autorul rus A. Galicenco o definește:

- în sens larg - dauna cauzată în urma acțiunii factorilor de mediu degradați, asupra sănătății omului (daună socială), precum și asupra patrimoniului: stingerea posesiei, distrugerea construcțiilor sub influența aerului atmosferic poluat (daună economică);

- în sens restrâns - presupune dauna adusă mediului înconjurător, elementelor naturii, resurselor naturale și sistemelor naturale, a cărei mărime se evaluează conform unor metodici speciale [11, p. 33].

În doctrina autohtonă, V. Vlaicu[12, p.29], caracterizând natura juridică a prejudiciului ecologic, subliniază că acesta constă în daune aduse mediului ce se pot produce ca urmare a unor fapte ori acte juridice, care prin efectele lor afectează sau pot afecta mediul. În opinia autoarei I. Nicolau[13, p.39], dauna de mediu este o atingere adusă patrimoniului comun. Victima tulburărilor este, în acest caz, colectivitatea deținătoare a unui patrimoniu distinct de ansamblul patrimoniilor personale ale subiecților de drept.

Astfel, unii recunosc întinderea „daunei de mediu” atât asupra vătămărilor aduse de om mediului, cât și asupra tulburărilor aduse omului (sănătății, integrității patrimoniului său etc.) în rezultatul unei vătămări de mediu.

În acest sens, ținem să afirmăm că dauna de mediu se referă în exclusivitate doar la vătămările aduse mediului și nu se referă la daunele

rezultate din această poluare. Argumentarea acestui fapt rezultă din simpla considerațiune că omul, în virtutea imposibilității sale de a influența fenomenele obiective, inclusiv cele naturale, corespunzător nu poate să dirijeze ca o acțiune a sa asupra mediului, să aibă ca efect sau să nu aibă ca efect pricinuirea de daune și asupra omului. Prin urmare, daunele de mediu pot avea drept rezultat influență asupra omului și patrimoniului acestuia, dar pot fi daune de mediu ce nu au drept rezultat influența asupra omului și patrimoniului acestuia. Deci, este necesar de a reține că dauna de mediu constituie sursa daunei cauzate omului și patrimoniului acestuia, eventual a daunei civile în rezultatul acțiunii poluatorii.

Încă o problemă de ordin terminologic ține de noțiunea de „*prejudiciu ecologic*”, care în literatura de specialitate este utilizat ca sinonim al „*daunei de mediu*”.

Autorul Gr. Ardelean[14, p.29-34] menționează că noțiunile de *prejudiciu ecologic* și *daună de mediu* trebuie privite de pe poziții diferite, în primul rând, de pe poziția persoanei ca victimă, iar în al doilea rând – a mediului ca victimă. Din această perspectivă urmează să se contureze prejudiciul ecologic ca o vătămare adusă persoanei și bunurilor sale, de către mediul degradat, și dauna de mediu caracterizată prin atingerile aduse direct mediului, privite ca fapte obiective. Susținem această opinie, și credem că este rezonabil, odată cu delimitarea operată între aceste noțiuni se va pune capăt discuțiilor interminabile în jurul termenului ce urmează să fie utilizat la definirea efectului vătămător ce se răsfrânge atât asupra factorilor de mediu, cât și asupra persoanei, aceste două fiind utilizate separat, și nu ca sinonime, așa cum se făcea până acum în lucrări de specialitate[15, p.22-23].

Legislația Republicii Moldova nu oferă o noțiune expresă prejudiciului ecologic, aceasta poate fi desprinsă din unele contexte, atunci când se dă noțiunea de „poluare”. Astfel, o noțiune a prejudiciului ecologic ar putea fi dedusă din conținutul noțiunii de „poluare a mediului înconjurător”, expusă în Hotărîrea Plenului Curții Supreme de Justiție cu privire la practica aplicării de către instanțele judecătorești a unor prevederi ale legislației ecologice în cadrul examinării cauzelor civile [16], potrivit căreia aceasta reprezintă impurificarea solului, subsolului, apelor, aerului cu substanțe chimice, deșeuri de la întreprinderi industriale, agricole, comunale, de la instituții, organizații, cu gaze de eșapament de la transportul auto, dacă această impurificare a cauzat sau

putea să cauzeze prejudicii sănătății omului, faunei, florei, rezervoarelor de pește etc.

M. Duțu, când caracterizează *dauna ecologică*, se referă la atingerea adusă unui patrimoniu colectiv (prejudiciu colectiv), de interes public, deoarece aparține întregii colectivități, fără a putea fi individualizată partea fiecărei persoane, respectiv nici partea din daună suportată de fiecare în parte nu este posibil de stabilit. Autorul menționat [2, p.235], precum și alți doctrinari din domeniu, mai utilizează noțiunea de daună ecologică și cu termenul de „*prejudiciu ecologic pur*”. Însă, atunci când se referă la *prejudiciu ecologic*, se are în vedere dauna individualizată care a afectat bunurile uneia sau ale mai multor persoane și are o cauză cu caracter ecologic.

Concluzionând asupra dilemei terminologice, am putea spune că *daună de mediu* este privită ca o vătămare directă a mediului, fără repercusiuni asupra persoanei, și *prejudiciu ecologic*, ca daună adusă indirect persoanei și bunurilor sale prin intermediul mediului poluat.

4. Concluzii:

În concluzie, vom încerca să deducem -patrimoniul în dreptul mediului este o victorie sau un eșec a umanității?

Respinsă în mod constant de-a lungul istoriei gândirii juridice europene, ideea conform căreia anumite lucruri naturale se constituie într-un patrimoniu al uneia sau a mai multor națiuni, sau chiar a întregii umanități, a fost într-un final preluată de către numeroase ordini juridice naționale și internaționale și înscrise în variate instrumente juridice, încă din anii 1970. Conceptul de patrimoniu natural comun a fost în mod incontestabil globalizat, devenind unul dintre elementele de bază ale dreptului mediului. Dar, în realitate, după cum menționează unii doctrinari, nu putem să nu constatăm ineficacitatea sau chiar inutilitatea sa în dreptul pozitiv [6, p.235].

Dat fiind înțelesul juridic al conceptului de patrimoniu, includerea unui lucru natural în cadrul patrimoniului comun implică faptul că acesta aparține comunității titulare a acestui patrimoniu. A stabili, printr-un text juridic, că un obiect natural face parte dintr-un patrimoniu comun, implică o anumită „colectivizare” a acestui obiect. Or, puținele instrumente juridice care au reținut această accepțiune s-au soldat, aproape în totalitatea lor, cu un eșec (ex: Convenția de la Montego Bay asupra dreptului mării a fost lipsită de conținut prin Tratatul din 1994.

Exploatarea fundului mării calificat drept patrimoniu comun se poate realiza de către orice stat fără ca acesta să fie obligat să verse către Autoritatea internațională a parte a beneficiului realizat).

În schimb textele, care au limitat accepțiunea conceptului de patrimoniu comun la valoarea sa estetică sau științifică a bunurilor incluse în acesta, au fost încununate cu succes. Dar, menționează autorul A. Duțu [2, p.188], conceptul pare, în aceste din urmă situații, să fie lipsit de orice eficacitate juridică: integrarea unui obiect în cadrul patrimoniului comun al umanității nu conferă nici un drept justițiabilului, așa-zis co-titular al acestui patrimoniu.

Globalizarea conceptului de patrimoniu comun al umanității s-a datorat atracției exercitate de acest concept, și tocmai datorită ineficacității sale juridice: pentru juriștii din întreaga lume, a înscris într-o lege sau într-o convenție internațională faptul că mediul reprezintă patrimoniul comun al umanității acordă textului legii o valoare simbolică, invers proporțională cu valoarea sa juridică.

Astfel spus, patrimoniul comun al umanității a triumfat la nivel global în mod declarativ, pur teoretic, conceptual și a eșuat în privința caracterului său juridic și de aplicare în practică.

Bibliografie:

1. STAHI, T. Noțiunea juridică a patrimoniului în doctrină și în legislația Republicii Moldova. In: *Materialele Conferinței Internaționale Științifico-Practice „Statul, securitatea și drepturile omului în condițiile societății informaționale”*, Chișinău, 2020. USM, pp. 228-244.
2. DUȚU, A. *Patrimoniul în dreptul civil și în dreptul mediului*. București: Universul Juridic, 2013. 312 p.
3. MICESCU, I. *Curs de drept civil*. București: All Beck, 2000. 414 p.
4. JORA, C. *Drept civil. Curs de drepturi reale*. București: Lumina lex, 2005. 263 p.
5. KISS, AL., BEURRIER, J. P. *Droit international de l'environnement* Law, 4^e edition. Paris: Pedone, 2010.
6. HUTEN, N. Mondialisation du concept du patrimoine commun. In: *Mondialisation et globalisation des concepts juridiques: l'exemple du droit de l'environnement*. 2010, Paris: IRJS Edition, pp. 3-12.

7. BIRET, F., ESTÈVE, R., STURBOIS, A. *Dictionnaire de la protection de la nature*. Paris: Press Universitaires de Rennes, 2009. 538 p.
8. LUPAN, E. Dreptul la indemnizație a victimei poluării In: *Dreptul*, 2020, nr. 9, pp. 69-80.
9. ЖАРИКОВ, Ю. Г. О применении юридической ответственности за экологические правонарушения. In: *Журнал российского права*, 2010, № 7, сс. 37-45.
10. TROFIMOV, I. *Răspunderea civilă în raporturile de dreptul mediului*: Teza de doctorat. Chișinău: 2013. 143 p.
11. ГОЛИЧЕНКОВ, А. К. *Экологическое право России. Словарь юридических терминов*. Москва: Городец, 2008. 429 с.
12. VLAICU, V. Dreptul de a fi despăgubit pentru dauna ecologică. In: *Legea și viața*, 2006, nr. 9, pp. 29-31.
13. NICOLAU, I. Aspecte privind responsabilitatea pentru daune ecologice în legislația franceză. In: *Legea și viața*, 2010, nr. 11, pp. 38-40.
14. ARDELEAN, G. Noțiunea daunelor de mediu și a prejudiciului ecologic. Delimitări conceptuale. In: *Legea și Viața*, 2015, nr.12, pp. 29-34.
15. ARDELEAN, G. *Repararea prejudiciului ecologic*. Teza de doctorat. Chișinău: 2017. 180 p.
16. Hotărîrea Plenului Curții Supreme de Justiție cu privire la practica aplicării de către instanțele judecătorești a unor prevederi ale legislației ecologice în cadrul examinării cauzelor civile. Nr. 3 din 24.12.2010. pct.6.